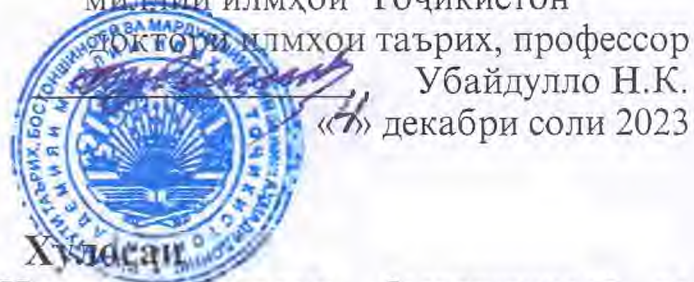

«Тасдиқ мекунам»

Директори Институти таърих,
бостоншиносӣ ва мардумшиносии
ба номи А. Дониши Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон

Убайдулло Н.К.
«7» декабри соли 2023

Хулосаи

Шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ба таҳқиқоти диссертационии унвонҷӯ Асомиддини Абдулмумин дар мавзӯи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.00 – Илмҳои таърихӣ ва бостоншиносӣ (07. 00. 09 – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ).

Таҳқиқоти диссертационии Асомиддини Абдулмумин дар мавзӯи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» дар Шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон омода гардидааст.

Унвонҷӯ Асомиддини Абдулмумин, соли таваллудаш 1991, соли 2013 шуъбаи бакалавр ва соли 2015 шуъбаи магистратураи факултети таърих ва ҳуқуқи Донишгоҳи давлатии Қурғонтеппа ба номи Носири Хусрав (Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав) хатм кардааст. Аз 16 сентябри соли 2020 унвонҷӯи шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон маҳсуб меёбад.

Роҳбари илмӣ: Ғафуров Абдулло Мутиллоевич – номзоди илмҳои таърих, мудири Шуъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши АМИТ.

Мавзӯи таҳқиқотии Асомиддини Абдулмумин дар ҷаласаи шурои олимони Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи

А. Дониши АМИТ тасдик гардидааст (протоколи №8, аз 29 сентябри соли 2020).

Тахкиқоти диссертатсионии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории чанги шахрвандӣ ва сулхи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» дар чаласаи шӯбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши АМИТ муҳокима ва барои дифоъ пешниҳод карда шуд (протоколи № 10, аз 01 декабри соли 2023).

Дар муҳокима ширкат намуданд: Гафуров А.М., мудири шӯба, номзади илмҳои таърих, дотсент; Абулхаев Р., доктори илмҳои таърих, профессор; Хотамов Н.Б., доктори илмҳои таърих, профессор; Абдурашитов Ф., доктори илмҳои таърих; Каримова Р., номзади илмҳои таърих; Мирзоев Ч.А., номзади илмҳои таърих; ходимони илмӣ – Исмаилова Ш. ва Қозилова Ш., инчунин унвонҷӯ Асомиддини Абдулмумин.

Дар натиҷаи муҳокимаи диссертатсияи Асомиддини Абдулмумин хулосаҳои зерин пешниҳод шуданд:

Мубрам будани мавзун тахкиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар ҳақиқат, даҳсолаи охири асри ХХ барои Тоҷикистон, ки ба тозагӣ соҳибистиқлол гардида буд, давраи басо мушкил ва ҳассос маҳсуб меёбад. Бар асари бархӯрди сиёсии нерӯҳои муҳолифи дохилӣ ва омилҳои берунӣ дар кишвар чанги шахрвандӣ оғоз ёфт, ки боиси ба давлати Афғонистони ҳамсоя ва дигар кишварҳои хориҷӣ, асосан давлатҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ фирор намудани гурӯҳе аз аҳолии кишвар гардид. Қисми дигари аҳолии кишвар барои пайдо намудани макони боамн дар дохили мамлакат ҷойи зисти доимии худро тарк намуданд. Мамлакатро бӯҳрони шадиди сиёсӣ ва иқтисодию иҷтимоӣ фаро гирифта буд. Маҳсусан, нокифоягии маводи озуқа эҳсос карда мешуд. Тамомни соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ фалаҷ гардида, мамлакатро ҳатари парокандагӣ таҳдид мекард.

Гуфтушунидхон чонибхон мухалиф бо мушкилот ва душворихон зиёд баргузор гардида, таъмини сулҳу салоҳ ва якпорчагии кишвар бо машаққат ва бурдборихон нерӯҳои сулхофар амалӣ мегардид. Бояд зикр кард, ки ин мушкилот аксаран ба таври сунъӣ ба амал омада, ҳадафи монеа эҷод кардан ба сулҳи тоҷиконро пайғирӣ менамуданд. Бинобар ин, таҳлили таърихнигорини адабиёти мавҷуда роҷеъ ба раванди омӯзиши таърихи ҷанги шаҳрвандӣ ва истиқрори сулҳу ваҳдат имкон медиҳад, ки онд ба масоили норавшан ва номуайяни воқеаҳои ҳунини мамлакат ҳулосаҳои дуруст бароварда шуда, тарафдорон ва мухалифони сулҳи тоҷикон муайян карда шаванд.

Қобили зикр аст, ки дар раванди таъмини сулҳу субот ва хотима бахшидан ба ҷанги шаҳрвандӣ як қатор созмонҳои бонуфузи минтақавию байналхалқӣ ва инчунин як гурӯҳ давлатҳои қафилӣ минтақа низ ғайбона ширкат варзиданд. Дар ин самт, баҳусус Созмони Милали Муттаҳид, Федератсияи Россия ва давлатҳои собиқ Иттиҳоди Шуравиро ёдрас шудан бамаврид аст. Зеро онҳо низ аз сулҳи тоҷикон манфиатдор буданд ва намехостанд, ки вазъият дар Осиёи Марказӣ муташанниҷ гардад. Бо дарназардошти ин, раванди омӯзиши сулҳи тоҷикон имкон медиҳад, ки давлатҳои аз сулҳи тоҷикон ва ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон манфиатдор муайян карда шаванд. Зеро дар баробари нерӯҳои сулхофар, ки барои таъмини сулҳу субот кӯшиш меварзиданд, инчунин таҳмилгарони бесуботӣ низ ҳамчун омили муҳимми ҷанги шаҳрвандӣ аз мавҷудияти худ дарак меод. Бинобар ин, дар шароити муосир ҳамачониба таҳлил намудани таърихи ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон, аз ҷумла муайян намудани заминаҳо ва сабабҳои ин ҷанг, инчунин ошкор намудани монеаҳои раванди сулхофарӣ барои ҷомеаи тоҷик хеле муҳим мебошанд. Аз ин рӯ, тадқиқи масоили гуногуни ҷанги шаҳрвандӣ ва раванди оштии миллии тоҷикон, на танҳо аҳамияти таърихӣ, балки зарурияти таҳлилу таҳқиқи илмию амалӣ дорад.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дарачаи илмӣ дар коркарди илмӣ ва таҳлили таърихнигории маводҳои нав ва асарҳои зиёди илмӣ, ки аз ҷониби муҳаққиқони ватанию хориҷӣ роҷеъ ба таърихи ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон (1992-1997), раванди гуфтушуниди миёни тоҷикон ва фаъолияти Комиссияи оштии миллӣ таълиф гардидаанд, дар таҳқиқи илмии заминаҳо, сабабҳо ва оқибатҳои ҷанги шаҳрвандии солҳои 1992-1997 дар Тоҷикистон ва даврабандии ин рӯйдоди сиёсӣ зохир мегардад.

Дарачаи муътамадин натиҷаҳои таҳқиқот. Дар диссертатсия ба сифати асоси методологӣ таҳқиқот маҷмӯи усулҳои истифода шудаанд, ки дар байни онҳо усулҳои таърихӣ, ба амсоли таърихияти илмӣ, муқоисавӣ – таърихӣ, масъалагузорӣ – солномавӣ, инчунин усулҳои таҳлили иҷтимоӣ – таърихӣ мавқеи асосиро ишғол менамоянд.

Дар асоси усули муқоисавӣ - таърихӣ таҳқиқи осори муҳаққиқони даврони истиқлолият дар киёс бо асарҳои таърихӣ ва таҳқиқоти таърихнигории дигар давраҳои таърихӣ, аз ҷумла даврони шуравӣ, хусусиятҳо ва усулҳои таҳқиқ, сабки баён ва ғайраҳо анҷом дода шудааст. Тавассути усули масъалагузорӣ – солномавӣ ҳудудҳои таҳқиқи масоили мазкур муайян шуда, равандҳои сиёсии яқдигарро ивазкунанда, ки таърихи сиёсии Тоҷикистони сохибистиклолро таркиб додаанд, таҳқиқ гардидаанд.

Навгонии илмии диссертатсия дар он зохир мегардад, ки рисолаи мазкур ҷихати таърихнигории таърихи ҷанги шаҳрвандӣ (1992-1997) ва сулҳи тоҷикон нахустин таҳқиқоти маҷмӯӣ маҳсуб меёбад. Илова бар ин, муқаррароти зерини илмӣ низ навгонии таҳқиқотро ташкил медиҳанд:

- аҳаммияти мавзӯи таҳқиқот аз ҷихати назариявӣ ошкор карда шудааст;
- манбаҳои сершумор, теъдоди зиёди асарҳои нашргардида оид ба масоили гуногуни таърихи сиёсии Тоҷикистони сохибистиклол ҷамъбаст гардида, ба доираи таҳлили таърихнигорӣ фаро гирифта шуданд;

- адабиёти илмӣ, ки вазъи сиёсии дахсолаи охири асри XX, махсусан таҳаввулоти сиёсӣ ва таъсисёбии хизбу созмонҳои ҷамъиятӣ, воқеаҳои феврالی соли 1990 ва ҷанги шаҳрвандии солҳои 1992-1997 дар Тоҷикистонро ба таври гуногун инъикос намудаанд, мавриди таҳлили илмӣ қарор гирифтаанд;

- инъикоси аҳаммияти Иҷлосияи XVI дар роҳи расидан ба сулҳ ва барпо гардидани ҳукумати конститусионӣ дар осори муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ муайян карда шудааст;

- заминаҳо, сабабҳо ва оқибатҳои ҷанги шаҳрвандии солҳои 1992-1997 дар Тоҷикистон аз ҷиҳати илмӣ таҳқиқ гардидааст;

- инъикоси натиҷаҳои ғуфтушуниди миёни тоҷикон ва тарғиби таҷрибаи сулҳ дар таърихнигории ватанӣ ва хориҷӣ таҳлил гардидааст;

- ошқор намудани инъикоси натиҷаҳои фаъолияти Комиссияи оштии миллӣ ва роҳҳои расидан ба сулҳи комил.

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои ба даст омада метавонанд дар қорҳои илмӣ – таҳқиқоти муҳаққиқон ва муаррихон ҷиҳати инъикоси таърихи сиёсии кишвар дар давраи истиқлолият кӯмакӣ воқеӣ расонанд. Мазмуни асосӣ, хулосаҳо ва маводи санадии диссертатсияро метавон зимни таълифи асарҳои маҷмӯӣ роҷеъ ба таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол (солҳои 1991- 2021). инчунин зимни хондани курсҳои лексионӣ ва курсҳои махсус аз ҷанҳои “Таърихи халқи тоҷик”, “Таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол”, “Таърихнигории таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол” васеъ истифода кард. Аҳаммияти амалии диссертатсия инчунин аз истифодаи эҳтимолии натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқот дар ниҳодҳои илмӣ –тадқиқотӣ. кафедраҳои гуманитарии мактабҳои олии иборат аст.

Маводҳои дар диссертатсия овардашуда барои дарки воқеии масъалаҳои муҳими ҳаёти сиёсии мамлакат дар давраи истиқлолият

имкониат медиҳанд. Хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия барои ҳалли бисёр масъалаҳои ҳалталаби Тоҷикистони муосир муфиданд.

Дурустӣ ва арзишмандии таҳқиқот. Натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсиҳои байналхалқӣ ва ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ ва амалӣ, дар ҷамъомади кормандони илмии Донишгоҳи технологии Тоҷикистон ва дигар ҷамъомадҳои илмӣ-оммавӣ шунида шуданд.

Мувофиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисоси пешниҳодгардида. Навгониҳои илмӣ ва муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшавандаи таҳқиқоти диссертатсионии Асомиддини Абдулмумин дар мавзӯи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» ба ихтисоси 07.00.00 – Илмҳои таърихӣ ва бостоншиносӣ (07.00.09 - Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ) мувофиқ аст.

Алоқамандии мавзӯи диссертатсия ба самтҳои афзалиятноки рушди илм дар ҷумҳурӣ. Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба самтҳои афзалиятноки рушди илм дар ҷумҳурӣ, аз ҷумла таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол алоқамандии ногусастанӣ дошта, натиҷаҳои онро дар паӯҳиши таърихи сиёсии кишвар ва зимни хондани курсҳои лексионӣ ва курсҳои махсус аз ҷанҳои «Таърихи халқи тоҷик» ва «Таърихи сиёсии Тоҷикистони соҳибистиклол» дар макотиби олии васеъ истифода бурдан мумкин аст.

Инъикоси маводи диссертатсия дар интишороти унвонҷӯ. Муқаррароти асосии диссертатсия дар як қатор интишороти муаллиф, аз ҷумла: 5 мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 4 мақолаи дар дигар нашрияҳо ба таърирасида, таҷассум ёфтаанд. Мақолаҳои нашргардида нишон медиҳанд, ки муаллиф инъикоси масоили умдаи таърихи ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷиконро дар таҳқиқоти муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ амиқ таҳлил намуда, дар заминаи он таҳқиқоти маҷмӯии таърихнигорӣ анҷом додааст.

**Фехристи интишороти илмӣи довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ
Мақолаҳои илмӣе, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи
олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
ба таъб расидаанд:**

1. Асомиддин, А. Инъикоси ҳамкорихои Тоҷикистон бо Созмони Милали Муттаҳид дар таърихнигории ватанӣ / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – 2020. - № 8. – С. 75-80. ISSN 2074 – 1847.

2. Асомиддин, А. Инъикоси ҳамкорихои Тоҷикистон бо Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо дар таърихнигории ватанӣ / А. Асомиддин // Муаррих. – 2021. - №2 (26). – С. 114-120. ISSN 2709 – 7382.

3. Асомиддин, А. Инъикоси ҳамкорихои Тоҷикистон бо Созмони ҳамкориҳои Шанхай дар таърихнигории ватанӣ / А. Асомиддин // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – 2021. - №3 (92). – С. 286-289. ISSN 2219 – 5408.

4. Асомиддин, А. Раванди таҳаввулоти сиёсӣ дар охири солҳои 80-ум - ибтидои солҳои 90-уми асри XX дар Тоҷикистон ва инъикоси он дар таърихнигорӣ / А. Асомиддин // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – 2023. - №6 (92). – С. 286-289. ISSN 2219 – 5408.

5. Асомиддин, А. Кинои тоҷик дар даврони истиқлол / А. Асомиддин // Паёми фарҳанг. – 2023. - №4 (64). – С. 72-80.

**Мақолаҳои дар дигар маҷмуаҳои илмӣ, маҷаллаҳо ва
маводҳои конференсиявӣ ба таъбрасида:**

6. Асомиддин, А. Инъикоси масъалаҳои сулҳу ваҳдат дар таҳқиқоти муҳаққиқони ватанӣ / А. Асомиддин // Маводи ҳамоиши илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои таъмини самаранокии ҳамбастагии илм ва истеҳсолот». - Душанбе. - 20-21 ноябри соли 2020. – С.21-27.

7. Асомиддин, А. Ҳаракату хизбҳои сиёсӣ ҳамчун омили асосии ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон / А. Асомиддин // Паёми Донишгоҳи технологии Тоҷикистон. – 2022. - №2(2). – С. 19-22.

8. Асомиддин, А. Инъикоси масоили истиқрори сулҳу ваҳдати тоҷикон дар таърихнигории ватанӣ /А. Асомиддин // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ дар мавзуи “Рушди устувори саноати миллӣ дар асоси амалигардонии “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф”. – Душанбе, 24-25 апрели соли 2023. – С.194-197.

9. Асомиддин, А. Раванди гуфтушунид ва истиқрори сулҳу ваҳдати тоҷикон аз нигоҳи муҳаққиқони хориҷӣ /А. Асомиддин // Маводи конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ дар мавзуи “Рушди устувори саноати миллӣ дар асоси амалигардонии “Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф”. – Душанбе, 24-25 апрели соли 2023. – С.191-194.

Қарор қабул карда шуд:

1.Таҳқиқоти илмии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)», ҷавобгӯи талаботи муқаррарнамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.00 – Илмҳои таърихӣ ва бостоншиносӣ (07. 00. 09 – Таърихнигорӣ, маъхазшиносӣ ва методҳои таҳқиқоти таърихӣ) тавсия карда мешавад.

2. Таҳқиқоти диссертатсионии Асомиддини Абдулмумин дар мавзуи «Таърихнигории ҷанги шаҳрвандӣ ва сулҳи тоҷикон (солҳои 1992-2000)» барои ҳимоя ба Шурои диссертатсионии 6D.ҚОА–035, ки дар назди Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи Аҳмади Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон амал мекунад, пешниҳод карда шавад.

Хулоса дар маҷлиси шӯъбаи таърихи навтарини Институти таърих, бостоншиносӣ ва мардумшиносии ба номи А. Дониши Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон қабул карда шудааст.

Дар ҷаласа ширкат доштанд – 8 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 8, «зид» - нест, «бетараф» - нест.

Протоколи № 10 аз 01 декабри соли 2023.

Раисикунанда:

**Мудир Шӯъбаи таърихи навтарини
Институти таърих, бостоншиносӣ ва
мардумшиносии ба номи А. Дониши
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
номзади илмҳои таърих, дотсент**

Ғафуров А.М.

Котиб:

Исматзода Ш.

**Имзои н.и.т. А.М. Ғафуров ва Ш.Исматзодаро
тасдиқ мекунам
Сардори ШК**

Ғайзуллоева Г.